

Ks. DARIUSZ SZTUK¹ SDB

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

„BO JA NIE WSTYDZĘ SIĘ EWANGELII” (RZ 1,16). DYNAMIZM PRZEPOWIADANIA W UJĘCIU ŚW. PAWŁA APOSTOŁA

“FOR I AM NOT ASHAMED OF THE GOSPEL” (ROMANS 1.16).
THE DYNAMISM OF PROPHECYING ACCORDING TO ST. PAUL THE APOSTLE

Summary

Although, it is difficult to discern a systematic lecture on proclamation in St. Paul's epistles, almost each of his writings proclaims the truth expressed so clearly on the pages of the First Letter to the Corinthians: “Christ did not send me to baptize, but to preach the Gospel” (1 Cor. 17). In turn, in the Letter to the Romans, the Apostle reflected on the sources of dynamism of his evangelizing ministry and provided a vivid description of this ministry. The above outlined subject matter of the article is expanded upon based on: 1) a review of the terminology used by the Apostle in his letters with reference to the proclamation of the Gospel; 2) an analysis of the reflection contained in the Letter to the Romans on the dynamism of God's action through the Gospel; 3) a scrutiny of selected images used by St. Paul in the Letter to the Romans to describe the proclamation of the truth of the Gospel.

Keywords: St. Paul, biblical theology, Romans, evangelization

Streszczenie

Chociaż trudno się dopatrywać w epistolarium Pawłowym systematycznego wykładu na temat głoszenia, to jednak prawie z każdego jego pisma wybrzmiewa prawda wyrażona tak bardzo dobitnie na kartach Pierwszego Listu do Koryntian: „Nie posłał mnie Chrystus, abym chrzczył, lecz abym głosił Ewangelię” (1Kor 1,17). Z kolei w Liście do Rzymian Apostoł umieścił refleksję na temat źródła dynamizmu jego posługi ewangelizacyjnej oraz obrazowy opis tej posługi. Tak nakreślona tematyka jest zgłębniona w artykule poprzez: 1) zapoznanie się z terminologią, jakiej Apostoł używa w swoich listach w odniesieniu do głoszenia Ewangelii; 2) eksplorację refleksji Listu do Rzymian, dotyczącej dynamizmu Bożego działania poprzez Ewangelię; 3) przyjrzenie się wybranym obrazom, których św. Paweł używa w Liście do Rzymian dla opisanego głoszenia prawdy Ewangelii.

Słowa kluczowe: św. Paweł, teologia biblijna, List do Rzymian, ewangelizacja

¹ Ks. dr Dariusz Sztuk SDB – Absolwent Studium Biblicum Franciscanum w Jerozolimie, jest adiunktem w Katedrze Teologii Biblijnej na Wydziale Teologicznym UKSW w Warszawie. Obszar jego zainteresowań naukowych to osoba i *epistolarium* św. Pawła oraz egzegeza patrystyczna. E-mail: d.sztuk@uksw.edu.pl.

WSTĘP

Już na podstawie zapisu Księgi Dziejów Apostolskich oraz autobiograficznych sekcji listów św. Pawła można wnioskować o jego pełnym zaangażowaniu w dzieło głoszenia Dobrej Nowiny aż po krańce ziemi (Dz 1,8)². Oczywiście w sensie geograficznym, mierzonym kilometrami bądź milami, sięgnął Apostoł pogan tych krańców w mieście Rzymie, a może nawet w Hiszpanii. Za to w sensie symbolicznym to miasto Ateny – pomimo pozornej porażki – jawi się jako dotknięcie „krańców ziemi” w kulturze greckiej i filozofii, a miasto Rzym – poza wspomnianym wcześniej odniesieniem dosłownym – jako dotknięcie „krańców ziemi” w szeroko pojętym życiu społecznym stolicy Imperium, dzięki którego ówczesnej organizacji (m.in. istniejącym szlakom komunikacyjnym) Ewangelia – Dobra Nowina o Zbawieniu mogła dotrzeć do serc i umysłów mieszkańców οἰκουμένην.

Nie trzeba przekonywać, że dla Apostoła Pawła pierwszorzędnym zadaniem było głoszenie ἀλήθειαν τοῦ εὐαγγελίου – „prawdy Ewangelii” o Jezusie Chrystusie Synu Bożym (Ga 2,14), i chociaż trudno się dopatrywać w *epistolarium* Pawłowym systematycznego wykładu na temat głoszenia, to jednak prawie z każdego jego pisma wybrzmiewa prawda wyrażona tak bardzo dobitnie na kartach Pierwszego Listu do Koryntian: „Nie posłał mnie Chrystus, abym chrzczył, lecz abym głosił Ewangelię” (1Kor 1,17). Z kolei w motcie zamieszczonym w tytule niniejszej publikacji, zaczerpniętym z Listu do Rzymian (1,16): „Bo ja nie wstydzę się Ewangelii”, św. Paweł daje wyraz najgłębszemu przekonaniu o słusznym wyborze życiowym, którego źródła dopatruje się w Bożym działaniu, powołaniu i łasce. Tak nakreślona tematyka zostanie zgłębiona poprzez: 1) zapoznanie się z terminologią, jakiej Apostoł używa w swoich listach w odniesieniu do głoszenia Ewangelii; 2) eksplorację refleksji Listu do Rzymian, dotyczącej dynamizmu Bożego działania poprzez Ewangelię; 3) przyjrzenie się wybranym obrazom, których św. Paweł używa w Liście do Rzymian dla opisanego głoszenia prawdy Ewangelii.

1. TERMINOLOGIA TYPOWA

Dla wyrażenia czynności głoszenia św. Paweł w swoich listach używa dwóch czasowników κηρύσσω i εὐαγγελίζω. Z poszukiwań leksykograficznych wynika, że κηρύσσω podkreśla raczej czynność głoszenia³, a εὐαγγελίζω – treść prze-

² Dz 1,8: „Będziecie moimi świadkami: w Jerozolimie, i w całej Judei, i w Samarii, i aż po krańce ziemi” uznaje się za geograficzno-teologiczny program całej Księgi Dziejów Apostolskich (Por. Marguerat 2002, 64-65; Kręcidło 2008, 17-20).

³ Czasownik ten został użyty w NT 61 razy (m. in. 9 razy u Mt, 14 razy u Mk, 9 razy u Łk, 8 razy w Dz, 17 razy w listach Pawłowych). U św. Pawła jako znaczącą należy uznać koncepcję „głoszenia Ewangelii” (1Tes 2,9; Ga 2,1), którą w innych miejscach Apostoł wypełnia treścią. Dla niego czynność głoszenia ma jako przedmiot Osobę Chrystusa (por. 1Kor 1,23: ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσταυρωμένον; 2Kor 4,5: κηρύσσομεν ἀλλ' Ἰησοῦν Χριστὸν κύριον; Flp 1,15: τὸν Χριστὸν κηρύσσουσιν), stąd też „słowo”, które św. Paweł głosi (Rz 10,8) nawiązuje w pełni do misterium paschalnego (1Kor 15) (Merk 1998, 23-25).

śłania⁴. Jednak obydwa terminy i ich pochodne są stosowane niekiedy zamiennie (por. Rz 16,25; Ga 2,2; Kol 1,23; 1Tes 2,9). Apostoł używa też innych słów, które można uznać za synonimiczne do wyżej wymienionych czasowników. W Liście do Efezjan jest to czasownik γυνριζω – „czynić znanym” (Ef 6,19), w Liście do Galatów – προγράφω – „przedstawiać/rysować” (Ga 3,1). W omawianym w niniejszym artykule Liście do Rzymian są to: 1) umieszczone w kontekście cytatu z Księgi Wyjścia słowo διαγγέλλω – „wieścić/rozślawiać” (Rz 9,17; por. Wj 9,16); 2) czasownik διδάσκω – „uczyć” (Rz 2,21); wreszcie, najbardziej interesujące w kontekście omawianego zagadnienia – 3) użyte w epilogu określenie liturgiczne: ιερουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον – „święta czynność głoszenia Ewangelii” (Rz 15,16) oraz obrazowe: οἰκοδομέω – „kłaść fundament” (Rz 15,20), które to słowo skorelowane zostało z poprzedzającym je εὐαγγελίζω. Mając zatem na względzie tak nakreślone pole terminologiczne Pawłowego *epistolarium*, można przejść do konkretnego przypadku Listu do Rzymian.

2. ŹRÓDŁO DYNAMIZMU – EWANGELIA JEST „MOCĄ BOŻĄ”

Apostoł Paweł w Liście do Rzymian kilkakrotnie podkreśla, że Ewangelia, którą on głosi jest εὐαγγέλιον θεοῦ – *Ewangelią Bożą* (1,1; 15,16.19), czyli orędziem, które pochodzi od Boga, jest Jego słowem, którego nie da się sprowadzić do werbalnej notyfikacji, bo jest słowem stwórczym i performatywnym, czyli powodującym określone skutki. Myśl ta zawarta jest już w *propositio* (1,16), w której Apostoł stwierdza, że Ewangelia „jest mocą Bożą (δύναμις θεοῦ ἐστίν) ku zbawieniu każdego wierzącego”, zatem ma ona charakter dynamiczny, bo przez nią Bóg działa dla zbawienia ludzi (por. Jk 1,21). Samo określenie Ewangelii jako δύναμις jest oryginalną inwencją św. Pawła. W grece klasycznej termin ten i koncepcja jest związana z potężnym działaniem jakiegoś bóstwa, bądź bohatera⁵. W Starym Testamencie „moc Boża” jest również związana z Jego słowem i w tym zakresie dotyczy dzieła stwarzania (Rdz 1,3; Ps 147,15), jak i dziejów (Iz 55,10-11; Mdr 18,14-16)⁶. Definicję Ewangelii jako „mocy Bożej ku zbawieniu każdego wierzącego” można uznać za paralelę in-

⁴ Termin εὐαγγελίζω występuje w NT 54 razy, z czego 19 razy w *epistolarium* Pawłowym. Czynność głoszenia Ewangelii, opisana tym czasownikiem, jest skierowana przede wszystkim do pogana (Ga 4,13; 2Kor 10,16; Ef 3,8). W tym względzie jednak Apostoł nie czyni rozróżnienia pomiędzy głoszeniem we wspólnocie i misyjnym (por. Rz 1,15; Ga 1,16.23) (Strecker 1995, 1424-1426).

⁵ Termin δύναμις ma wielką gamę znaczeniową, co jest potwierdzone przez wiele terminów, z którymi się łączy, bądź z którymi jest ono używane w wypowiedziach paralelnych. Są to przede wszystkim synonimy wyrażające siłę: ισχύς, κράτος, ἐξουσία, ἐνέργεια (Aristoteles, *De Motu Animalium* 3). W grece klasycznej δύναμις odnosiło się w pierwszym rzędzie do życia w jego zakresie fizycznym i duchowym. W tym sensie oddaje to ogólne stwierdzenie Aristotelesa: πᾶν σῶμα αἰσθητὸν ἔχει δυνάμιν ποιητικὴν ἢ παθητικὴν ἢ ἄμφω (*De Caelo* 1,7) (ThDNT 2, 285-290).

⁶ W LXX słowo δύναμις zasadniczo tłumaczy hebrajskie לִּיָּהּ. Termin ten ma to samo znaczenie, co δύναμις, tj. „zdolność”, „siła”, „moc”. W 13 przypadkach δύναμις oddaje hebrajskie słowo הֵיכָל (Jdt 5,31; 8,21; 1Krn 29,11), które w innych miejscach jest również tłumaczone przez ισχύς i 33 razy przez δυναστεία. (ThDNT 2, 285-286).

nego tekstu Pawłowego zawartego w Pierwszym Liście do Koryntian: „Nauka krzyża (λόγος τοῦ σταυροῦ) jest głupstwem dla tych, co idą na zatracenie, mocą Bożą zaś (δύναμις θεοῦ ἐστίν) dla nas, którzy dostępujemy zbawienia” (1,18). Z tego zestawienia wynika, że „Ewangelia”, o której mowa w Rz 1,16 odpowiada „nauce krzyża” w 1Kor 1,18, zaś w obydwu tekstach „moc Boża” jawi się jako decydująca przyczyna w dziele przekazu-komunikacji. Św. Paweł nigdy nie łączy koncepcji δύναμις z krzyżem ani z krwią, ani też z ofiarą Chrystusa. Inaczej jest ze zmartwychwstaniem (por. 1Kor 6,14; 2Kor 13,4, Rz 6,4) i właśnie z głoszeniem Ewangelii. Stąd wnioskiem, jaki wypływa z dotychczasowych rozważań jest stwierdzenie, że w podczas głoszenia Ewangelii Bóg używa swej mocy, podobnie jak to się stało przy wskrzeszeniu Ukrzyżowanego (por. Ef 1,9). W obydwu tych przypadkach jedynym celem Bożego działania i użycia Jego δύναμις jest zbawienie (Rz 1,16: εἰς σωτηρίαν). Przeto w Rz 1,16 św. Paweł wyraża przekonanie, że głoszenie Ewangelii słuchaczom-odbiorcom jego apostołskiego działania i troski otwiera drogę, której celem ostatecznym jest zbawienie.

Innym aspektem działania Bożej δύναμις w głoszeniu Ewangelii jest według Apostoła fakt, iż perspektywa osiągnięcia zbawienia dotyczy „każdego wierzącego” – παντὶ τῷ πιστεύοντι (Rz 1,16). „Wierzący” z kolei jest opisany przez św. Pawła jako „zarówno Żyd jak i Grek” i właśnie to sformułowanie ujmuje wszystkich ludzi jako odbiorców Ewangelii. Oczywiście św. Paweł zaprzeczyłby w pewnym sensie prawdzie Ewangelii przez siebie głoszonej, jak i prawdzie Historii Zbawienia, po prostu – nie byłby sobą, gdyby nie powiedział „najpierw Żyda” – Ἰουδαίῳ τε πρῶτον. Chodzi zapewne o godność historyczno-zbawczą, a nawet teologiczną Ludu Izraela, której to Apostoł poświęcił trzy następujące po sobie rozdziały Listu do Rzymian (Rz 9–11). „Ewangelia jest więc mocą Bożą ku zbawieniu dla każdego wierzącego, najpierw Żyda, potem dla Greka” (1,16). Użyty tutaj dwumian kładzie nacisk na równość dwóch odbiorców Bożego działania: Żyda i Greka. Boże działanie sprawia, że Ewangelia jest dla wszystkich i czyni równymi sobie wszystkich. Wspomniana wcześniej optyka etnocentryczna żydowska zostaje zniesiona przez złożenie składniowe Ἰουδαίῳ τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι, w którym konstrukcja τε... καὶ zrównuje dwóch odbiorców tej samej Ewangelii (BDR §444). W dobitny sposób skomentował ten Pawłowy tekst Ambrozjaster: „Chociaż Apostoł uprzywilejowuje Żyda z powodu Ojców, jednak mówi, że również on potrzebuje daru Ewangelii Chrystusa. Zatem jeśli nawet Żyd nie zostanie usprawiedliwiony inaczej jak przez wiarę w Jezusa Chrystusa, to po cóż trwać w poddaniu Prawu?” (PL 17,58). Takie ujęcie przez św. Pawła rzeczywistości etnicznej głoszenia Ewangelii świadczy z jednej strony o jego otwarciu na wypowiedziane przez Chrystusa wezwanie „Idźcie i głoscie”, „Idźcie i nauczajcie wszystkie narody”. Drugi, fundamentalny aspekt, na jaki zwrócono już uwagę, to prawda o Bożej inicjatywie w otwieraniu ciągle nowych horyzontów apostołskiego działania. W Liście do Rzymian św. Paweł potwierdza prawdę o Bożym działaniu, które kładzie kres podziałom pomiędzy dwiema częściami ludzkości (por. Ef 2,14) tam, gdzie fundament jest Ewangelia.

3. OBRAZY

Wspomniano na początku, że w Liście do Rzymian nie ma systematycznego wywodu na temat teologii ewangelizacji, jednakże znaczące z punktu widzenia przeprowadzonej argumentacji jest to, że wątek głoszenia Ewangelii jest obecny zarówno w *propositio* listu (1,16-17)⁷ jak i w jego epilogu (15,14-32)⁸. Jeśli przyjąć, że *corpus* tego pisma stanowi wykład „Ewangelii Pawłowej”, co uznaje większość autorów⁹, to istnieje tu swoista inkluzja – spięcie klamrą omawianego tematu. I tak w Rz 1,16 należałoby widzieć określenie pryncypiów, a w Rz 15,15-21 opis funkcji apostołskiej, spełnianej przez św. Pawła. W opisie tym św. Paweł nawiązuje do swojego zaangażowania misyjnego i głoszenia Ewangelii Chrystusa zgodnie z nakazem Pana, oddanym na początku Księgi Dziejów Apostolskich i stanowiącym program topograficzno-teologiczny Pierwszej Historii chrześcijaństwa i czasu Kościoła: „Bądźcie moimi świadkami: w Jerozolimie, w całej Judei, i w Samarii, i aż po krańce ziemi” (Dz 1,8). Paweł potwierdza realizację tego posłania Chrystusowego w słowach: „Oto w Jeruzalem i na całym obszarze, aż po Ilirię dopełniłem głoszenia Ewangelii Chrystusa” (Rz 15,19).

W większości przypadków, wyłączwszy List do Rzymian, Apostoł Paweł adresuje swoje przesłanie do wspólnot, które sam zakładał. List do Rzymian wieści przybycie Apostoła do wspólnoty, pośród której nie głosił Ewangelii jako pierwszy. Fakt ten znajduje odzwierciedlenie w Rz 15,20-21, gdzie podana jest również zasada jego postępowania, której mottem stało się słowo proroka Izajasza. Paweł „poczytał sobie za punkt honoru głosić Ewangelię jedynie tam, gdzie imię Chrystusa było jeszcze nie znane” (15,20). I tutaj posługuje się on obrazem, który co prawda odnosi się do innych, ale został przez niego wykorzystany również w 1Kor 3,10. To obraz zakładania fundamentu – budowania na fundamencie: „bym nie budował na fundamencie położonym przez kogoś innego” – ἵνα μὴ ἐπ’ ἀλλότριον θεμέλιον οἰκοδομῶ (Rz 15,20). Zarówno najbliższy kontekst, jak i zastosowanie złożenia θεμέλιον οἰκοδομεῖν w Pierwszym Liście do Koryntian kładzie nacisk właśnie na początkowy okres głoszenia Ewangelii w danej wspólnocie. Przekonanie św. Pawła co do trwałości fundamentu wiary idzie

⁷Niezależnie od metody i nomenklatury dla niej właściwej ta mikrojednostka literacka z jednej strony jest konkluzją dziękczynienia post-protokolarnego, z drugiej zaś otwiera się na dalszy rozwój argumentacji. Elementami formalnymi potwierdzającymi ten wniosek są: spójnik γάρ – „albowiem”/„bo” oraz użyty przez Apostoła rzeczownik εὐαγγέλιον, który, nawiązując do czasownika εὐαγγελίσασθαι (1,15), staje się elementem składowym swoistej definicji Ewangelii zawartej w Rz 1,16-17.

⁸Zakończenie Listu do Rzymian jest bardziej rozbudowane niż w innych listach Pawłowych, w których Apostoł ogranicza się do krótkiego *postscriptum* epistolarnego. W rzeczy samej występują tu: epilog (15,14-32), pozdrowienia (16,1-24) oraz doksologia (16,25-27) (Murphy O'Connor 1995).

⁹Trzeba odnotować pewną dysproporcję w budowie tej części listu. Św. Paweł większą jej część poświęca argumentacji dotyczącej natury Ewangelii oraz fundamentom tożsamości chrześcijańskiej (1,18 – 11,36). Jedynie piąta część *corpusu* kładzie nacisk na wymagania moralne wynikające ze wspomnianej tożsamości (12,1 – 15,13). Jeśli chodzi o strukturę głównej części Listu do Rzymian, to została ona wyakcentowana w zależności od metody i kryteriów przyjętych przez autorów (Casalini 2001, 106-110).

w kierunku uznania, że nie może nim być nikt inny jak Chrystus (1Kor 3,10). Wszak „zakładać fundament” znaczy głosić Ewangelię „tam, gdzie imię Jezusa nie jest znane”.

Obrazami budowania posługiwali się również autorzy pism apokaliptycznych tradycji żydowskiej. W apokryficznej Księdze Henocha autor oddał wizję Boga-pasterza, budującego dom dla swych owiec: „Zobaczyłem, jak Pan owiec wziął nowy dom, większy i wyższy niż ten pierwszy, i postawił go na miejscu pierwszego, który został spalony. I Pan owiec był pośrodku niego” (*HenEt* 90,29). Podobną wizję umieszcza autor Księgi Jubileuszów, przypisując Bogu słowa: „Zbuduję sanktuarium i będę mieszkał razem z nimi. Będę ich Bogiem, a oni będą moim ludem w prawdzie i sprawiedliwości. Nie opuszczę ich i nie oddalę się od nich, gdyż ja jestem Pan” (*Jub* 1,17-18). Zapewne trudno jest mówić w tym przypadku o pełnym wykorzystaniu tych motywów przez św. Pawła, natomiast warto zauważyć, iż zarówno teksty apokryficzne jak i List do Rzymian postrzegają samego Boga jako źródło inicjatywy mającej na celu wzniesienie budowli duchowej. Metaforyczną wizję budowli, w której kamieniem węgielnym jest sam Chrystus, a zadania głosicieli są zintegrowane z wiodącą rolą Chrystusa św. Paweł rozwija w Liście do Efezjan (2,20-22).

W kontekście XV rozdziału Listu do Rzymian Apostoł użył jeszcze jednego obrazu, który osadzony jest w kontekście kultu i składania ofiar. Moc łaski Bożej sprawiła, że jest on „z urzędu (λειτουργὸν Χριστοῦ Ἰησοῦ) sługą Chrystusa Jezusa wobec pogan, sprawującym świętą czynność głoszenia Ewangelii (ιερουργούντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ), po to, by poganie stali się ofiarą miłą Bogu, uświęconą Duchem Świętym” (15,16). Wprowadzenie przez Apostoła tła ofiarniczego i nazwanie siebie λειτουργὸν zamiast ἀπόστολος jest w tym miejscu trudne do uzasadnienia. Trudno skojarzyć, a przez to przetłumaczyć, wspomniany termin λειτουργός inaczej niż z funkcją liturga/sługi Chrystusa. Jednak druga część wersetu, w której jest mowa o poganach, którzy stali się ofiarą miłą Bogu wskazuje jasno na kontekst ofiarniczy i nadaje służbie św. Pawła konotację kapłańską¹⁰.

Również w kontekście Listu do Filipian św. Paweł mówi o złożeniu krwawej ofiary ze swojego życia w służbie na rzecz wiary adresatów (Flp 2,17: σπένδομαι ἐπὶ τῇ θυσίᾳ καὶ λειτουργίᾳ τῆς πίστεως ὑμῶν). Co prawda Apostoł nie nazywa siebie kapłanem wspólnoty, ale podejmowane przez siebie czynności głosiciela określa w terminach zbieżnych z opisami czynności kapłańskich. Potwierdzeniem tego może być dalsza część argumentacji przeprowadzonej w Liście do Filipian (2,25), gdzie Epafrodyt nazywany jest: „bratem” (ἀδελφός), „współpracownikiem” (συνεργός), „współbojownikiem” (συστρατιώτης), „apostołem” (ἀπόστολος) oraz „liturgiemi/sługą zarządzającym potrzebom (λειτουργὸς τῆς χρείας). Współpracownik św. Pawła w dziele ewangelizacji, spiesząc z posługiwaniem Pawłowi (λειτουργία), miał też narażać życie swoje ze względu na Chrystusa (2,30), co w kontekście wzmianki o ofierze (2,17) można postrzegać jako kultyczne ro-

¹⁰ Co prawda słowo λειτουργός było wykorzystywane zarówno w kontekście kultycznym jak i poza nim, jednak w Rz 15 występuje ono wraz z terminami: ιερουργέω, προσφορά, ἀγιάζω, które jednoznacznie wskazują na wzmiankowany kontekst ofiarniczy (Haacker 1999, 304; Dunn 1988, 860-861).

zumienie działalności głosicieli Ewangelii. Pewną podpowiedzią może tutaj być interpretacja fragmentu 2Kor 2,14 zaproponowana przez W. Cyrana (1999, 80-83). Autor ten zauważył, że w wypowiedzi Pawłowej „Lecz Bogu niech będą dzięki za to, że pozwala nam zawsze zwyciężać w Chrystusie i roznosić po wszystkich miejscach woń Jego poznania” zostały użyte dwa okoliczniki πάντοτε – „zawsze/wciąż” i ἐν παντί τόπω – „w każdym miejscu”, poprzez które Apostoł mógł nawiązać do wypowiedzi proroka Malachiasza dotyczącej przyszłego kultu (Ml 1,11 LXX). W istocie rzeczy w tekście Malachiasza występuje złożenie ἐν παντί τόπω (identyczne jak w 2Kor 2,14), zaś określenie ἀπ’ ἀνατολῶν ἥλιου ἕως δυσμῶν – „od wschodu słońca aż do zachodu” według Cyrana św. Paweł mógł oddać przez πάντοτε. Nie bez znaczenia jest również to, że w Ml 1,11 występują dwa terminy o konotacji ofiarniczej: „ofiara” (hebr. קָרָבָן, gr. θυσία) oraz „ofiara kadzielną” (hebr. קָרְבַּן, gr. θυμίαμα). W proroctwie Malachiasza jest mowa o narodach pogańskich, wśród których wielkie będzie imię Boga w przypadku spełnienia obietnicy przyszłego kultu ofiarniczego (por. Ez 36,20)¹¹.

Takie skojarzenie tekstów Pawłowych pozwala zrozumieć, że celem jego postępowania podczas służby głoszenia Ewangelii jest sprawienie, by poganie stali się ofiarą miłą Bogu, a terminy λειτουργός (sługa) oraz ἱεουργοῦντα (święta czynność) i προσφορά (ofiara) należy tutaj odczytywać nie inaczej jak metaforycznie. Można stwierdzić, że św. Paweł w zgodzie z innymi autorami NT dokonuje eschatologicznej transformacji starotestamentalnej służby ofiarniczej i dzięki temu zabiegowi ofiary ze zwierząt zastąpione zostały posłusznymi chrześcijanami (Rz 12,1), a świątynia – wspólnotą wierzących (1Kor 6,19, 1P 2,5). Nie zmieniło się jedno: ofiara ma być „miłą Bogu”, ma się „Jemu podobać”, a w związku z tym – ma być wciąż uświęcana. A w tym dziele apostoła λειτουργός współdziałać będzie zawsze z Duchem Świętym i wówczas będzie mógł powiedzieć za świętym Pawłem: „Ja nie wstydzę się Ewangelii”!

ZAKOŃCZENIE

Apostolski zapal św. Pawła, zaszczerpiiony w nim podczas wydarzenia pod Damaszkiem przez samego Chrystusa zmartwychwstałego (Dz 9,1-6; 22,21: καὶ εἶπεν πρὸς με· πορεύου, ὅτι ἐγὼ εἰς ἔθνη μακρὰν ἐξαποστελῶ σε), prowadził go aż po krańce ziemi i stał się na koniec jednym z motywów refleksji teologicznej. W Liście do Rzymian, będącym najdojrzalszym wykładem na temat Ewangelii Pawłowej, znalazła ona wyraz w oddaniu prawdy o Bożej δύναμις, która zawsze stoi u źródła powołania i każdego działania głosicieli Dobrej Nowiny. Doświad-

¹¹ W rzeczywistości paleta odniesień interpretacyjnych dotyczących Ml 1,11 jest bardzo szeroka. Niektórzy autorzy twierdzą, że קָרָבָן odnosi się tutaj do ofiar składanych pośród pogan, ale przez Żydów zamieszkujących obce krainy. Inni, interpretując ten fragment w świetle terminologii występującej w psalmach, postrzegają w nim wzorzec, który mówi o składaniu ofiar na całym świecie. Nie brakuje też autorów, którzy odnoszą zapis Ml 1,11 do przyszłości (w tym do czasów mesjańskich) i mówią o kulcie oddawanym JHWH przez narody (Weyde 2000, 146-147).

czył jej sam Paweł między innymi przy dokonywaniu wyborów misyjnych dróg (por. Dz 16,6-10), ale też zawsze był świadomy tego, że jego głoszenie Ewangelii spełzło by na niczym gdyby nie moc, o którą w innym miejscu tak usilnie zabiegał: „Najchętniej więc będę się chlubił z moich słabości, aby zamieszkała we mnie δύναμις Chrystusa” (2Kor 12,9). Ta δύναμις stała się na koniec gwarantem pomyślności w zakładaniu fundamentów i wznoszeniu budowli (οικοδομῶ), którą w przypadku odbiorców posłannictwa Apostoła pogan było ich życie duchowe i budowanie wspólnoty. Z kolei trwanie w tej wspólnocie i ubogacanie jej poprzez głoszenie Ewangelii (ἱεραουργοῦντα τὸ εὐαγγέλιον τοῦ θεοῦ) zostało opisane przez św. Pawła w kategoriach służby liturgicznej, które – jak to już zwrócono uwagę – były właściwe dla zapowiedzi prorockich mających się spełnić w dobie mesjańskiej. Owa służba Ewangelii Bożej zawsze była dla św. Pawła powodem do chwały i to dla niej oddał swoje życie zjednoczony z Chrystusem (por. Rz 5,2; 2Kor 10,15-18; 11,1 – 12,18).

BIBLIOGRAFIA:

- Ambrozjaster, *Commentaria in Epistolam ad Romanos*. W: *Patrologia Latina* 17, red. Jean Paul Migne. Paris 1841.
- Blass, Friedrich, Albert Debrunner i Friedrich Rehkopf. 1997. *Grammatica del Greco del Nuovo Testamento*. Introduzione allo studio della Bibbia. Supplementi 2. Brescia: Paideia Editrice [=BDR].
- Byrne, Brendan. 1987. *Reckoning with Romans*. Reader-Response Commentary. New York: Paulist Press.
- Byrne, Brendan. 1996. *Romans*. Sacra Pagina Series 6. Collegeville: The Liturgical Press.
- Casalini, Nello. 2001. *Introduzione al Nuovo Testamento*. SBF Analecta 53. Jerusalem: Franciscan Printing Press.
- Cranfield, Charles E. B. 1975. *A Critical and Exegetical Commentary on the Epistle to the Romans*. The International Critical Commentary. Edinburgh: T. & T. Clark.
- Cyran, Włodzimierz. 1999. *Służba jednania. Kapłańsko-liturgiczny charakter apostołskiej posługi św. Pawła według 2Kor 1–7*. Lublin: RW KUL.
- Dunn, James D. G. 1988. *Romans 9–16*. Word Biblical Commentary 38B. Dallas: Word Books.
- Fitzmyer, Joseph A. 1992. *Romans*. The Anchor Bible 33. New York: Doubleday.
- Grundmann, Walter. 1995. δύναμις κτλ. W: *Theological Dictionary of the New Testament* 2, red. Gerhard Kittel, 284–317. Grand Rapids: Eerdmans. [=ThDNT 2].
- Haacker, Klaus. 1999. *Der Brief des Paulus an die Römer*. Theologischer Handkommentar zum Neuen Testament 6. Leipzig: Evangelische Verlagsanstalt.
- Kręcidło, Janusz. 2008. Dzieje Apostolskie na tle starożytnej historiografii. *Biblica et Patristica*, 4, 17–33.
- Marguerat, Daniel. 2002. *La prima storia del cristianesimo. Gli Atti degli Apostoli*. Parola di Dio 20. Cinisello Balsamo: Edizioni San Paolo.
- Merk, Otto. 1998. κηρύσσω. W: *Dizionario Esegético del Nuovo Testamento* 2, red. Horst Balz i Gerhard Schneider, 22–33. Brescia: Paideia Editrice.

-
- Moo, Douglas. 1996. *The Epistle to the Romans*. The New International Commentary on the New Testament. Grand Rapids: Eerdmans.
- Murphy O'Connor, Jerome. 1995. *Paul the Letter-Writer. His World, His Options, His Skills*. Good News Studies 41. Collegeville: The Liturgical Press.
- Penna, Romano. 1991. La predicazione come sacramento di salvezza in Paolo e nel NT. W: *L'apostolo Paolo. Studi di esegesi e pastorale*. Parola Parola di Dio 12, red. Romano Penna, 369-378. Cinisello Balsamo: Edizioni Paoline.
- Pfammater, Josef. 1998. οἰκοδομή. W: *Dizionario Esegetico del Nuovo Testamento* 2 red. Horst Balz i Gerhard Schneider, 554-561. Brescia: Paideia Editrice.
- Strecker, Georg. 1995. εὐαγγελίζω. w: *Dizionario Esegetico del Nuovo Testamento* 1, red. Horst Balz i Schneider Gerhard, 1424-1427. Brescia: Paideia Editrice.
- Weyde, Karl W. 2000. *Prophecy and Teaching Prophetic Authority, Form Problems, and the Use of Traditions in the Book of Malachi*. Beihefte zur Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft 288. Berlin-New York: Walter de Gruyter.